

Nr 302.

Av herr **Lindman m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning angående potatisbrännings- och sulfitsprit-tillverkningens betydelse och ställning m. m.

Under de senaste månaderna har en speciell näringsfråga tilldragit sig mer än vanlig uppmärksamhet, nämligen frågan om potatisbränningsställning och omfattning och i samband därmed frågan om potatisbrännvinets och sulfitsprits ställning till varandra samt sulfitsprits betydelse och framtid.

Särskilt rörande potatisbränningsfrågan hava uttalanden, utredningar och kalkyler, tidningsartiklar etc. avlöst varandra, men även angående sulfitspritindustrien föreligga en hel del uttalanden och handlingar från denna tid. De olika sidornas målsmän och intressenter hava härvid velat meddela de fakta, synpunkter och argument, varpå de stödjade sina påståenden och yrkanden.

Det torde vara nästan ofrånkomligt, att dylika framställningar bliva mer eller mindre subjektivt färgade, att ett och annat påstående tages till med prutmän även vid en allvarlig strävan att rent objektivt bedöma saken.

Som det här gäller ett näringsområde, vilket — i motsats till den i regel gällande näringsfriheten — är strängt reglerat av lag- och författningsbestämmelser, hava statsmakterna alldeles särskild anledning och skyldighet att tränga in i och taga ställning till de föreliggande spörsmålen. De olika intressenas representanter böra lämnas tillfälle att utveckla sin talan i den förvissningen, att, då saken är fullt utredd, statsmakterna skola fälla en dom, som i sig förenar såväl rättvisa mot de intresserade parterna som statskloka åtgärder, syftande till det helas bästa.

Ett rätt bedömande av ifrågavarande spörsmål är av så mycket större

betydelse, som det här gäller synnerligen viktiga intressen, viktiga icke endast för de orter, som av detsamma beröras, utan jämväl för hela landet. Å ena sidan gäller det bevarandet av vårt lands potatisodling, å andra sidan uppammandet av en industri, som kan komma att spela en för vårt ekonomiska liv synnerligen betydelsefull roll, nämligen frambringandet av erforderligt motorbränsle. Betydelsen av dessa bägge intressen har icke minst under den nyss tilländagångna kristiden trätt i dagen. Hur skulle det under denna tid gått med hela vår folknäring, om vi icke haft den potatisodling, som under gångna tider uppammats och som i vissa trakter av landet nått en sådan utsträckning, att den där utgör den fullkomligt dominerande jordbruksproduktionen? Det är därför tydligt, att det för vårt land är ett riksintresse av den mest vitala betydelse, att den potatisodling, som nu här bedrives, icke får gå tillbaka. Statsmakterna måste tillse, att denna nödvändiga förutsättning för möjligheten för oss att kunna i nödfall leva på vår egen livsmedelsproduktion allt fortfarande varder till finnandes. Potatisen må under normala tider kunna användas vare sig för det ena eller det andra ändamålet, men dess frambringande måste alltid ske under sådana förhållanden, att producenten allt fortfarande finner det med sin fördel förenligt att bedriva produktionen, så att, när behovet av potatisens användning för folknäringen inträder, detta livsmedel finnes till hands. Vad å andra sidan beträffar sulfitspriten, så är det numera tydligt, att denna utgör ett synnerligen viktigt motorbränsle. Enligt sakkunnigas uppfattning torde det ej dröja särdeles länge, förr än världsknapphet inträder på det för motordrift nu allmänt använda flytande bränslet, bensinen, och att detta bränsle i en nära framtid därför icke kan fås annat än mot mycket höga pris eller möjligen icke alls. Oavsett denna farhåga, så är tillgången av ett motorbränsle, som kan tillverkas inom landet, uppenbarligen av den allra största betydelse för landet under sådana tider som de nyss genomgångna, då import till landet varit förenad med den allra största svårighet, ja understundom löpt fara att alldeles omöjliggöras. Med alla de framsteg, som gjorts under de senaste årtiondena, på vårt lands alla industriella områden och andra ekonomiska områden, skulle ett avvarande av motorbränsle lägga en dödande hand på en stor del av vårt ekonomiska liv och bliva av en ruinerande betydelse.

Det gäller under dessa förhållanden att tillse, att båda dessa viktiga intressen varda till fulla tillgodosedda, att främjandet av det ena icke skadar det andra.

Vad nu till en början beträffar *potatisodlingen*, så har denna nått en sådan utsträckning i vissa delar av landet, vilka särskilt varit lämpade för denna odling, på den grund att potatisen under normala tider använts vid brännvinsbränning. Denna potatisbränning har, som bekant, gamla anor i landet men är numera inskränkt till ett ganska begränsat område av landet; de flesta potatisbrännerierna ligga nämligen i Kristianstads läns sandjordsdistrikt. I genomsnitt omsattes tiden närmast före kriget cirka 130 miljoner kg. eller 130 000 ton potatis pr år i brännerierna. Det synes emellertid böra undersökas, huruvida icke potatis skulle kunna odlas i vårt land och särskilt i de trakter, där produktionen för närvarande framför allt bedrivs, under lika goda förutsättningar som nu utan att potatisen tages i användning för frambringande av brännvin. För såväl landet som även för ifrågavarande trakter är det av vikt, att potatisproduktionen kan bedrivas under lika lönande förutsättningar som för närvarande, men sättet, varpå potatisen under nuvarande förhållanden kommer till användning, är av mera underordnad betydelse. Det borde snarare kännas som en lättnad för ifrågavarande traktors jordbrukare, om de kunde känna sig fullt fria från beroendet av den hårt reglerade brännvinsbränningen, när de ej behövde känna med sig, att för deras närings skull en viss vara med högre kostnad tvingas in på marknaden, fastän densamma kan frambringas till lägre pris inom landet, och när de slutligen kunde med lugn iakttaga meningsbrytningarna i nykterhetsfrågan.

En omständighet av vikt för bedömande av föreliggande spörsmål är, att potatisodlingen inom landet i och för sig icke är så stor, som den rätteligen borde vara, och att den ej heller tekniskt intager sin rätta nivå. Medan t. ex. Tyskland åren närmast före kriget kunde uppvisa en potatis-skörd av 750 à 800 kg. per invånare och år, skördade vi endast omkring 300 kg. per innebyggare. Och Tysklands skörd per hektar var ungefär 50 % högre än vår, vilken tillika står ej obetydligt efter Danmarks och Norges arealavkastningar. Nu är här visserligen att observera, att Tyskland under normala förhållanden använder en avsevärd del av potatis-skörden till just sprittillverkning, men detta är dock ej mera än att återstående kvantitet är långt större per person än vår skörd. Tagen för hela landet är vår potatisproduktion icke större, än att skördens förbrukning utan hjälp av brännerier borde vara en lätt sak, blott det hela ordnades rätt. Vi hava så få potatisöverskottsområden, att dessas odling väl behöver uppehållas, om någon reserv skall finnas av detta viktiga folknäringsmedel, och vad en dylik reserv betyder hava vi fått lära oss inse under

kristiden. Den situation, som för närvarande råder på potatismarknaden hos oss, är icke att räkna såsom normal, ty de under 1918 års eftersommar och höst högt uppdrivna priserna stimulerade så odlingsintresset 1919, att detta års odling var avsevärt större än normalt, varför tillgången på potatis nu är särskilt god över hela landet och sugningen till de gamla underskottsområdena därför svag eller ingen. Med all sannolikhet har man dock att räkna med en snar återgång i odlingen inom vida delar av landet, helst som odlingskostnaderna till följd av arbetskraftens dyrhet nu ställa sig mycket höga, särskilt då det gäller mindre odlingar å till äventyrs ej fullt passande jord.

Såväl med hänsyn till det sistberörda förhållandet som till den betydelse potatisleveranserna från det sydsvenska överskottsområdet visat sig hava under kristiden faller det sig naturligt, att man från det allmännas synpunkt helst önskar, att potatisodlingen må bibehållas å den för denna odling passande, men för flertalet andra växter mindre tjänliga jord, varom fråga är, och att man sålunda vill se odlingen bedriven i största möjliga omfattning.

Det torde icke heller vara så omöjligt eller svårt att förverkliga detta. Frågar man sig, hur saken skall genomföras, synas oss följande punkter giva det väsentliga av svaret: a) För det första bör ett utpräglat potatisodlingsdistrikt kunna driva upp odlingen därhän, att stora och relativt billiga skördar av för marknaden begärlig kvalitet erhållas och därigenom konkurrenskraft vinnas gent emot andra, ej specialiserade odlare. Utbyte i viss utsträckning av fabrikspotatis mot matpotatis, förbättrande isynnerhet av metoderna för upptagning, förvaring och *transport* etc. är härvidlag att anteckna. b) Avsättningen till underskottsområdena (Stockholm, vissa delar av Norrland ävensom andra trakter) bör organiseras och givetvis bör fraktning sjövägen, innan fara för frostsador inträder, vara det vanliga. Men för att denna befraktning skall bli så billig och för potatisens hållbarhet så gynnsam som möjligt, måste särskilda anordningar vidtagas, metoderna för inlastning, luftning o. s. v. utarbetas, lagerlokaler å distributionsorterna anskaffas m. m. Det ifrågavarande överskottsområdets läge vid kusten synes böra möjliggöra en god lösning av dessa spörsmål. c) Potatisens användning för utfodringsändamål, stärkelseberedning, torkning etc. bör även upparbetas mest möjligt. Man får väl hoppas, att det åter skall bli ekonomiskt möjligt att driva de inrättade torkerierna, när de nu inträffade ekonomiska förskjutningarna utjämnats. Det synes oss uppenbart, att staten måste känna sig skyldig att härvid medverka genom

frågans allsidiga utredning, sedan i första hand klargjorts vilka områden det här verkliga gäller.

Vi vilja nu övergå till frågan om *sulfitspiritsfabrikationen*. Denna har ingalunda samma gamla anor som potatisbränningen, men den korta tid, varunder den bedrivits i vårt land, har att framvisa en storartad utveckling.

Det var genom den år 1907 av ingenjör Gösta Ekström uppfunna metoden att *förjása det socker, som finnes löst i s. k. sulfitlut*, som möjlighet öppnades att tillgodogöra en hittills oanvänd naturtillgång. Att denna, trots att sockerhalten i luten är endast cirka 2 %, är ganska betydande, framgår därav, att om all lut, som erhålles vid vårt lands sulfitspiritindustri, skulle bearbetas till sprit, så skulle detta motsvara mer än 60 millioner liter sprit pr år av normalstyrka. Då denna uppfinning gjordes, hade man även de största förhoppningar på dess framtid och utveckling och väntade sig en lätt avsättning för produkten, i det spriten beräknades kunna tillverkas för 3 à 4 öre pr liter för 100-%-ig vara, om man i kalkylen medräknade vinsten av återvunnet svavel och kalk. Med en sådan framställningskostnad skulle spriten såsom motorbränsle till och med kunna konkurrera med råolja, vilken då för tiden betingade ett pris varierande mellan 6 och 12 öre pr kg.

År 1908 började byggandet av en sulfitspiritfabrik vid Skutskär, och denna blev färdig det följande året. 1911 byggdes en fabrik vid Kvarnsveden och en vid Bergvik.

Med dessa tre fabriker upphörde för lång tid den vidare utvecklingen av sulfitspiritindustrien, och med undantag av en år 1916 byggd fabrik har utvecklingen fortsatt först i slutet av år 1917, då en rätt livlig byggnadsverksamhet ånyo uppstod. Orsaken till stilleståndet i sulfitspiritindustriens utveckling låg däri, att tillverkningskostnaderna icke höllo streck. När resultatet från de första fabriker började visa sig, gjordes nämligen den erfarenheten, att spritpriset blev vida högre, än det man på grund av laboratoriearbetena beräknat. Uteblivandet av det väntade uppsvinget inom sulfitspiritindustrien torde emellertid hava berott, förutom på affärstekniska förhållanden inom spritmarknaden, framför allt på vissa för sulfitspiritindustrien mindre väl lämpade föreskrifter i gällande brännvinsförordning, som förbjöd tillverkning av sprit hela året om, så framt ej hela tillverkningen denaturerades eller exporterades. Då framställningspriset för sulfitspirit ändock vore för högt för att spriten under alla förhållanden skulle kunna konkurrera med bensin på motorområdet, föreslogs i en motion

(nr 71 i andra kammaren) vid 1914 års första riksdag, att sulfitspritfabrikanterna skulle få rätt att tillverka en begränsad mängd sprit för brännvinsberedning, varigenom man skulle kunna bereda möjlighet att sälja motorspriten till verkligt konkurrenskraftiga priser. Denna utväg blev emellertid genom senare givna förordningar definitivt övergiven.

I april 1914 ingick kommerskollegium till Kungl. Maj:t med en skrivelse, i vilken kollegiet förklarade sig hava igångsatt en utredning beträffande de åtgärder, som från det allmännas sida kunde vidtagas för främjande av sulfitsprittillverkningen. Kommerskollegii utredning, vilken befordrades till trycket år 1916, visade, att enligt av sakkunnig utförd beräkning sulfitspriten kunde tillverkas till 14 à 17 öre pr liter, 100-%-ig. Vidare visades, att sprit utan olägenhet kunde användas för drivande av s. k. förgasaremotorer, vilka annars använde bensin, samt att för sprit speciellt lämpade förgasaremotorer kunde konstrueras, vilka på grund av spritens egenskaper lämnade en högre verkningsgrad än som vore möjligt, då bensinmotorer drevos med sprit. I samband härmed har visats, att spriten såsom motorbränsle kunde antagas bliva konkurrensduglig gent emot bensinen. Kommerskollegii utredning utmynnade i följande uttalande och förslag:

»Vid övervägandet av de åtgärder, som kunde vidtagas för att skänka nödig stadga åt sulfitspritindustriens utvecklingssträvanden, har kollegium därför gått ut från den huvudprincipen, att tillverkningen och försäljningen av denaturerad sprit för motordrift och andra tekniska ändamål borde, så långt detta vore möjligt, reserveras åt sulfitspritfabrikerna, under det dricksprittillverkningen borde förbehållas potatisbrännerierna, och att sålunda de åtgärder, som från statsmakternas sida borde vidtagas, skulle i huvudsak gå ut på att förekomma konkurrens mellan dessa båda grupper av sprittillverkare.

De författningsändringar, som härför synas påkallade, torde kunna begränsas till området för den av Eders Kungl. Maj:t utfärdade förordning angående denaturering av brännvin. De förändringar, kollegium härutinnan finner för ändamålet erforderliga, inskränka sig väsentligen till tvenne. Dels synes för brännerier och reningsverk i allmänhet denaturering icke böra medgivas utan vidare och i obegränsad omfattning: Eders Kungl. Maj:t borde hava att fastställa den högsta mängd, som för tillverkningsåret finge denatureras. Från en restriktion av berörda slag borde dock de uteslutande på tillverkning av industrisprit inriktade sulfitfabrikerna vara fritagna. Dels bör fördelen att verkställa denaturering med bensol

helt förbehållas sulfitspritfabrikerna. Berörda förmåner synas kompenserade av den dessa fabriker faktiskt ålagda inskränkning att endast få tillverka för denaturering eller export, därest de vilja driva sin tillverkning året runt.

Genom ovan framlagda författningsförslag torde enligt kollegii åsikt de svårigheter för sulfitindustriens utveckling kunna undanröjas, vilka möjligen kunna tänkas uppstå genom konkurrens från potatisspritfabrikernas sida. De sakkunnigas utredningar visa emellertid, att avsättning av större mängder sulfitsprit endast kan tänkas erhållas såsom motorbränsle och då i konkurrens med bensin. Utredningarna visa vidare, att sulfitsprits tillverkningspris är så högt, att motordrift med densamma är ekonomiskt tänkbar endast vid ett bensinpris av 27 öre per liter och därutöver. Då bensinpriset i parti under åtskilliga år varit 16 öre per liter i svensk hamn, synes den enda utvägen för uppdrivandet av en svensk tillverkning av motorbränsle vara att åsätta en lämpligen avpassad tull å bensin. Denna tull borde då enligt nyss anförda siffror vara minst 11 öre per liter. Emellertid torde det vara klokt att till en början och innan sulfitspritindustrien hunnit vinna erforderlig stadga tillmäta denna tullsats något rikligare, exempelvis 14 öre per liter, motsvarande 20 öre per kilogram bensin.

Mot åsättandet av en sådan tull skulle kunna anföras, att det vore oriktigt att genom en dylik åtgärd höja inköpspriset för ett så viktigt och allmänt använt bränsle som bensin. Under framhållande ännu en gång av den stora betydelsen att framdriva tillverkningen av ett inhemskt flytande bränsle, vill kollegium härtill endast erinra om att enligt den verkställda utredningen även en så avsevärd höjning av bränslepriset, som den nu föreslagna, dock innebär en relativt oväsentlig höjning av fordonets totala driftkostnad. Slutligen giver utredningen vid handen, att såväl inom sulfitsprittillverkningen som ock särskilt med avseende på automobilernas konstruktion sådana förbättringar kunna förutses, att desamma, när de väl bliva utexperimenterade och genomförda, kunna motivera en icke oväsentlig nedsättning av den nu föreslagna tullsatsen.»

De av kommerskollegium föreslagna åtgärderna medförde att ett flertal sulfitspritfabriker började underhandlingar med innehavarna av patenten på tillverkningen av sprit ur sulfitavfallslut om anläggandet av spritfabriker. Den ljusning i läget för sulfitspritindustrien, som sålunda uppstått, försvann emellertid åter inom kort.

Den av 1912 års nykterhetskommitté avgivna utredningen beträffande denaturerad sprit, vilken offentliggjordes 1916 något senare än kommers-

kollegii utredning, uppställde nämligen det kravet, att handeln med denaturerad sprit skulle monopoliseras i statens hand. Monopolförslaget understöddes senare av kontrollstyrelsen. Detaljerna i detta förslag voro enligt industrimännens uppfattning sådana, att ingen längre vågade tänka på uppförandet av sulfitspritfabriker.

Under tiden hade emellertid förhållandena i vårt land, som känt är, utvecklats på sådant sätt, att bensinpriset stigit till mångdubbelt det som varit rådande före världskriget, vilket gav kommerskollegium anledning att i en i mars 1917 till Kungl. Maj:t avgiven skrivelse tills vidare frågå sitt förslag om tull å bensin.

Med anledning av de utredningar, som sålunda presterats i denna fråga, utfärdade Kungl. Maj:t den 25 september 1917 en förordning om ändrad lydelse i vissa paragrafer i förordningen om denaturering av brännvin. Ändringarna avsågo att skydda sulfitspritindustrien från konkurrens med denaturerad sprit från reningsverken, bestämmelser om motorspritens denaturering med bensin och bensol i enlighet med kommerskollegii förslag samt kungörelse angående försäljning av motorsprit i huvudsaklig överensstämmelse med kontrollstyrelsens förslag, avseende kontroll mot missbruk. Sedan sålunda handeln med motorsprit författningsenligt reglerats, börjades byggandet av sulfitspritfabriker vid Skoghall, Svartvik och Ström. Dessa fabriker avsågos att bliva färdiga under loppet av år 1917. Dessutom påbörjades underhandlingar om byggandet av ytterligare 10 sulfitspritfabriker, varigenom den årliga produktionen skulle komma att uppgå till c:a 15 millioner liter 100%-ig sprit.

I april 1918 inkom emellertid till riksdagen Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 323 med förslag till förordning angående handeln med skattefri sprit, i vilken ånyo statsmonopolförslaget framfördes. Detta förslag var affärstekniskt sett av i huvudsak samma innebörd som de tidigare monopolförslagen. Då av behandlingen i bevillningsutskottet framgick, att riksdagen ej torde komma att bifalla propositionen, återtogs densamma. I stället utgavs en kunglig förordning, enligt vilken Kungl. Maj:t ägde att giva oktroj för 5 år i sänder, första gången från 1 januari 1919 räknat, till ett eller flera företag att omhänderhaga grosshandeln med denaturerad sprit. Därmed inträdde en förnyad stagnation i anläggandet av sulfitspritfabriker.

Från alla myndigheter, som behandlat sulfitspritfrågan, hade under de förflytna åren framhållits vikten av att sulfitspritindustrien understöddes, så att densamma kunde utveckla sig till storindustri, samt att spritens

användning såsom motorbränsle genom en kraftigt bedriven försäljningsverksamhet upparbetades. Det var sålunda av vikt att förenämnda oktroj tilldelades företag, vilka hade förutsättningar för att verkligen upparbeta marknaden för motorsprit. Kungl. Maj:t uppdrog emellertid grosshandeln med skattefri sprit till aktiebolaget vin- & spritcentralen, som för bedrivande av denna grosshandel bildade ett dotterbolag, aktiebolaget skattefri sprit. Detta bolag synes emellertid ej hava organiserats på sådant sätt, att det kunnat bidra till en utveckling av spritens användning såsom motorbränsle. Härtill kommer att kontrollstyrelsen utfärdat sådana bestämmelser beträffande rätten att inköpa motorsprit, att det blivit hart när omöjligt erhålla dylik. En motorägare, vilken önskar driva sin motor med sprit, har sålunda att hos kontrollstyrelsen inlägga ansökan om rätt att få inköpa viss kvantitet motorsprit; sedan kontrollstyrelsen undersökt, huruvida sökanden icke kan använda annat bränsle och eventuellt givit honom rätt att inköpa den begärda kvantiteten motorsprit, måste densamma inköpas hos aktebolaget skattefri sprit i Stockholm.

Dessa föreskrifter avse givetvis att omöjliggöra missbruk av spriten till förtäring, men träffa naturligtvis huvudsakligen de lojala förbrukarne, under det att de som missbruka motorspriten till förtäring icke erhålla något som helst straff för sin lagöverträdelse.

Kommerskollegium har, som nämnt, på sin tid undersökt vilka åtgärder, som behöfde vidtagas för att befrämja sulfitspritindustrien. Statens industrikommission, vilken erhöi uppdraget att omhänderhava kontrollen över motorspritens användning under en viss del av kristiden, har på allt sätt sökt stimulera sulfitfabrikanterna att anlägga spritfabriker och uppdriva produktionen av sprit. Motorspriten blev även vårt lands räddning under den del av kristiden, då bensin ej kunde erhållas. Sedan industrikommissionen upphört att omhänderhava tilldelningen av motorbränsle, har kontrollstyrelsen i hög grad försvårat åtkomligheten av motorsprit och därmed under en kritisk tid, då bensinprisen åter gingo ned, ytterligare försvårat sulfitspritindustriens tillvaro. Produktionen av sulfitsprit är därför numera minimal. Det måste anses anmärkningsvärt, att statens olika institutioner på detta sätt arbeta i olika riktningar och att sålunda en statens institution hänsynslöst nedriver, vad en annan i landets intresse strax förut sökt bygga upp.

Från kontrollstyrelsens sida har man arbetat på att få sulfitspriten renad och använd för konsumtionsändamål; detta skulle enligt kontroll-

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 4 saml. 96 häft. (Nr 302—304.) 2

styrelsens mening bliva räddning för sulfitspritindustrien, men det är här-
emot, som potatisodlarna energiskt opponerat sig.

Det har från olika håll påståtts, att sprit skulle vara ett olämpligt
motorbränsle, av vilket för bensen avsedda motorer skulle taga skada. En
av kommerskollegium föranstaltad utredning härom, vilken för närvarande
är under tryckning, har emellertid ådagalagt, att en bensenmotor, riktigt
anordnad för drift med sprit, ej tager någon skada. De anordningar som
erfordras äro ytterst enkla och kunna utföras för en ringa kostnad. Under
kristiden hava visserligen icke uteslutande gynnsamma erfarenheter gjorts
vid drift med sprit, men endast i c:a 4 % av fallen hava motorerna enligt
uppgift tagit allvarlig skada. Därvid är också att beakta, att endast 10
å 20 % av de spritdrivna motorerna synas hava varit riktigt anordnade
för detta bränsle, att dålig smörjolja samtidigt måst användas samt att
spritens och den för denaturering använda bensen varit dålig.

Av en såsom bilaga till denna motion fogad uppgift angående sulfit-
spritfabrikationen i Sverige framgår, vilka fabriker vi för närvarande hava
och den framställda spritens avsättning inom landet samt export under
åren 1918—1919.

Det torde böra anmärkas, att den nuvarande ringa avsättningen nästan
uteslutande lär avse sprit till förtäring och till andra tekniska ändamål
än motordrift.

Bortsett från det för sulfitspritindustrien menliga ingripandet från
kontrollstyrelsens sida, är det påtagligt, att de nuvarande förhållandena
ändock skulle framkallat en väsentlig nedgång i spritens användning för
motordrift. Bensenpriset har nämligen nedgått mycket väsentligt, under
det att spritpriset ej kunnat följa denna nedgående tendens. I spritens
tillverkningspris är nämligen kolkostnaden en väsentlig faktor, och då
priset å kol icke sjunkit i samma proportion som å flytande bränsle, har
icke spritpriset kunnat sänkas i samma proportion som de flytande fossila
bränslena. Det torde emellertid vara tvivelaktigt, om den disproportion,
som nu är rådande mellan brännolja och fasta bränslen, någon längre tid
kan komma att bestå. En utjämning härutinnan måste naturligtvis upp-
stå, och då kommer spritpriset åter i ett gynnsammare läge än för när-
varande. Det kan därtill ifrågasättas, huruvida bensen i en framtid över
huvud taget kommer att kunna erhållas. I ett flertal länder råder i detta
avseende en viss oro, och detta icke minst i Amerika, vilket land dock
producerar mycket stora kvantiteter av bensen. Det är sålunda icke osanno-
ligt, att vårt land med eller mot sin vilja i en icke allt för avlägsen

framtid åter blir hänvisat till sprit såsom motorbränsle, även om icke ett nytt krigstillstånd framtvingar detta.

Av det relaterade framgår, dels att potatisbränningsindustrin och det på denna stödda jordbruket nu känna sig starkt hotade av sulfitspritindustrin, men dels ock att denna unga industri för närvarande för en tynande tillvaro, fastän den vid fullt fri näring antagligen skulle kunna stå sig gott. Tillverkningskostnaderna för sprit enligt det ena och det andra framställningssättet äro tydligen av grundläggande betydelse och måste underkastas sorgfällig undersökning. Därtill kommer emellertid, att sulfitspriten, vilken numera användes även till förtäring, framställes ur ett avfall, som åtminstone icke för närvarande har annan användning, och genom vars användande tiotals miljoner kronor räddas åt landet.

Av det sagda torde framgå, att det allmännas åtgärder beträffande sulfitspritindustrin icke varit konsekventa, i det för industrien uppmuntrande förslag och åtgärder från vissa av statens organ hava omväxlat med kringskärande och direkt hinderliga bestämmelser och åtgärder från andra. Vid bedömande av vilken ställning staten bör intaga till denna unga industri, synes det oss böra tillmätas avgörande betydelse, dels att det, såsom under kristiden tydligt ådagalagts, är av den största betydelse för samhället, att inom landet finnes tillgång till ett flytande bränsle och att sulfitspritsens roll såsom motorbränsle efter hand torde härför bliva allt mer betydande, dels att sulfitspritindustrin använder såsom råvara ett eljest för närvarande onyttigt avfall och kan därigenom rädda åt landet värden för tiotals miljoner kronor per år.

En annan omständighet av största betydelse är, att ett avsevärt kapitalbelopp redan bundits uti mer än tjugo fabriker, och att de flesta fabrikerna ostridigt tillkommit under olika statsmyndigheters stimulerande påverkan. Enligt uppgift utgöra anläggningskostnaderna för 14 av fabrikerna tillsammans 11,050,167: 97 kronor, men då dessa siffror ej avse de senast anlagda, dyrare fabrikerna, kan det antagas, att medelpriset utgör nära 1 miljon kronor, vadan alltså omkring 20 miljoner kronors kapital nu är bundet i våra sulfitspritsfabriker. Om man sammanställer detta med de i det föregående lämnade uppgifterna om fabrikationen och omsättningen för närvarande av sulfitsprit, så är det uppenbart, att ett stort ekonomiskt missförhållande här äger rum. Vi hava icke råd att under nuvarande förhållanden låta dylika kapitaltillgångar ligga oräntabla eller att låta vår sulfitlut fortfarande rinna bort till ingen nytta.

Vad som nu kräves är att få denna viktiga fråga allsidigt utredd

samt enhetligt behandlad av statens olika organ, därvid vidsynthet och framsynthet böra få göra sig gällande. Spiritens avsättning och bästa användning böra befordras, den nödiga kontrollen bringas in i möjligast enkla former o. s. v. Vid utredningen bör även övervägas det av kommerskollegium enligt det föregående framförda förslaget om lämplig tull på bensin, vidare huruvida icke lämplig prisreglering kan vinnas därigenom, att enligt tyskt exempel högre pris sättes på förtäringssprit och lägre på motorsprit och möjligen annan för tekniskt bruk använd sprit. De av den nuvarande förvirrade ekonomiska situationen förorsakade tillfälliga svårigheterna måste övervinnas; sulfitspritindustrien får icke i längden göras beroende av från år till år skiftande produktionsförutsättningar; den måste erhålla en fast ekonomisk grundval, så att dess nationalekonomiska förutsättningar att bli landets hushållning i stort till gagn komma till sin rätt.

Under hänvisning till vad sålunda blivit anfört, få vi härmed vördsam samt hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av i motionen anförda synpunkter föranstalta en skyndsam och allsidig utredning rörande:

1) Potatisbränningens och sulfitsprittillverkningens betydelse och ställning dels var för sig, dels ock i sin helhet och i förhållande till varandra;

2) vad som kan och bör göras från statens sida dels till befrämjandet av vårt lands potatisodling, dels till upprätthållande av den sulfitspritindustri, som under senare år uppstått inom landet,

samt i samband därmed och efter omständigheterna dels vidtaga de åtgärder i motionens syfte, som Kungl. Maj:t finner påkallade, dels ock för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag i frågan.

Stockholm den 31 januari 1920.

Arvid Lindman.

P. Nilsson,
Bonarp.

Sven Lübeck.

David Norman.

Carl Hederstierna.

S. Welin.

E. Nylander.

Cornelius Olsson.

E. O. Magnusson.

Bilaga.

Sulfitfabriker i Sverige.

Fabrik	Ä g a r e	Anläggningen påbörjad	Beräkn. års-tillverkning lit. 95-%	Fabrik igångsatt
Skutskär	Stora Kopparbergs Bergslags Aktie- bolag	aug. 1908	800 000	maj 1909
Kvarnsveden		maj 1910	500 000	» 1911
Bergvik	Bergvik & Ala Nya A.-b.	okt. 1910	1 500 000	juni 1911
Göta	Fabriksaktiebolaget Sulfitspirit	dec. 1915	1 200 000	jan. 1917
Ström	Ströms Bruks A.-b.	maj 1917	1 000 000	april 1918
Svartvik	Trävarubol. Svartvik.....	våren 1917	1 200 000	» 1918
Skoghall	Uddeholms Aktiebolag	jan. 1917	750 000	maj 1918
Konga	Konga Aktiebolag	dec. 1917	300 000	» 1918
Karskär	Korsnäs Sägverks A.-b.	hösten 1917	1 500 000	aug. 1918
Iggesund	A.-b. Iggesunds Bruk	» 1917	600 000	okt. 1918
Kramfors	Kramfors Aktiebolag.....	okt. 1917	1 200 000	jan. 1919
Edsvalla	A.-b. Edsvalla Bruk	mars 1918	600 000	febr. 1919
Vallvik	Sulfit A.-b. Ljusnan	» 1918	1 000 000	mars 1919
Svanö	Svanö Aktiebolag	» 1918	1 100 000	maj 1919
Essvik	Sundsvalls Cellulosa A.-b.	april 1918	1 000 000	aug. 1919
Bengtstors	Bengtstors Sulfit A.-b.	jan. 1919	500 000	nov. 1919
Vifstavarv	Vifstavarvs A.-b.....	nov. 1917	2 300 000	} driftfärdiga 1920
Nyhamn	Nyhamns Cellulosa A.-b.	juni 1918	900 000	
Sund	Sunds Aktiebolag	juli 1918	900 000	
Billerud	Billeruds Aktiebolag	somm. 1918	500 000	
Slottsbron		» 1918	650 000	
			20 000 000	

Sulfitfabriker, vid vilka sprittillverkning f. n. äger rum.

Göta	sulfitfabrik	med	ungefär	$\frac{1}{4}$	drift
Iggesunds	»	»	»	$\frac{1}{2}$	»
Konga	»	»	»	$\frac{3}{4}$	»
Kramfors	»	»	»	$\frac{1}{2}$	»
Svanö	»	»	»	$\frac{1}{2}$	»

Dessa fabriker tillverka för närvarande tillsammans cirka 40 000 kg. 95-procentig sprit per vecka, motsvarande 250 000 liter per år eller 12.5 % av samtliga fabrikers kapacitet.

Avsättning inom landet samt export av sulfitsprit under år 1918—1919.

Månad.	Avsättning inom landet.	Export.
Juni 1918	323 296 kg. 95.-%ig sprit	
Juli	458 767 » » »	
Aug.	425 069 » » »	
Sept.	344 185 » » »	
Okt.	380 011 » » »	
Nov.	479 207 » » »	
Dec.	472 721 » » »	
Jan. 1919	220 000 » » »	
Febr.	195 000 » » »	
Mars	223 500 » » »	
April	133 000 » » »	148 500 kg. 95.-%ig sprit.
Maj	145 000 » » »	27 000 » » »
Juni	160 000 » » »	1 400 » » »
Juli	239 000 » » »	7 325 » » »
Aug.	101 000 » » »	10 540 » » »
Sept.	236 000 » » »	17 500 » » »
Okt.	223 000 » » »	20 000 » » »
Nov.	91 000 » » »	
Dec.	111 000 » » »	115 000 » » »